

โฉนดชุมชนกับการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

“โฉนดชุมชน” ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม หมายความว่า หนังสืออนุญาตให้ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการ การครอบครอง และใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเพื่อสร้างความมั่นคงในการอยู่อาศัยและการใช้ประโยชน์ในที่ดินของชุมชน ซึ่งชุมชนมีหน้าที่ต้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้โดยกฎหมายและระเบียบนี้ โดยการยื่นคำขอดำเนินงานโฉนดชุมชนนั้นต้องเป็นไปตามประกาศคณะกรรมการประสานงานเพื่อจัดให้มีโฉนดชุมชน ว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการในการดำเนินงานโฉนดชุมชน โดยชุมชนขอใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ อาทิ ที่สาธารณะประโยชน์ ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ที่ราชพัสดุ ที่ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่เขตอุทยาน พื้นที่ป่าชายเลน เป็นต้น

ในส่วนการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ชุมชนต้องเรียนรู้การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยขอเสนอแนวความคิดในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ดังนี้

“ป่า” หมายความว่า ที่ดิน รวมตลอดถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมาย

“ป่าสงวนแห่งชาติ” หมายความว่า ป่าที่ได้กำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และความหมายของป่าสงวนอีกกรณีหนึ่ง คือ ป่าที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ออกกฎกระทรวงให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ โดยพิจารณา จากความจำเป็นเพื่อรักษาสภาพป่าไม้ ของป่าหรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น และในกฎกระทรวงดังกล่าว จะต้องมีการแสดงแนวเขตของป่าสงวนไว้ด้วย อีกทั้งเมื่อประกาศแล้วต้องปิดประกาศสำเนา กฎกระทรวงไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการกำนัน และในหมู่บ้านในเขตที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ประชาชน ทราบ

การประกาศพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาตินั้น มีข้อกำหนดว่าต้องไม่เป็น ที่ดินของเอกชนที่มีสิทธิครอบครองอยู่ แล้วก่อนที่จะมีการประกาศเป็นเขตป่า สงวนแห่งชาติ ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นที่รกร้าง- ว่างเปล่า หรือเป็นที่ที่อยู่ในความครอบครองของรัฐหรือทบวงการเมือง

แนวคิดในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ คือการสงวนและรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรป่าไม้ เพื่อ ประโยชน์ ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นป่าสงวนไว้เพื่อใช้ ประโยชน์จากป่าในเชิงเศรษฐกิจ และนำผลประโยชน์จากป่าไม้มาเพื่อการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ และให้มีการใช้ประโยชน์นานที่สุดจนถึงลูกหลาน ดังนั้น กฎหมายจึงมีทั้งการห้ามบุกรุก หรือหาของป่า หรือเข้าไปก่อสร้างในเขตป่าสงวน แต่ถ้าเป็นพื้นที่ป่าดังกล่าวในเขตที่เรียกว่าป่าเสื่อมโทรม ทางกรม

ป่าไม้ก็อาจอนุญาตให้ราษฎรที่ไม่มีที่ทำกินเข้าทำกินได้โดยไม่สามารถถือเอากรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองได้ หรืออาจจะให้เอกชนเข้ามาปลูกป่าทดแทนได้เพื่อการพัฒนา พื้นฟูสภาพป่าไม้ให้ดีขึ้น นอกจากนี้ การศึกษาทางวิชาการอันจะนำไปสู่การพัฒนาทางระบบนิเวศ หรือการพัฒนาพันธุ์พืช เจ้าพนักงานป่าไม้มีสิทธิอนุญาตให้บุคคลเข้าไปในป่าเพื่อศึกษาได้

กรณีที่ถือว่าเป็นการบุกรุก หรือทำลายสภาพป่าสงวนแห่งชาติ มีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14 - 20 มีหลักการสำคัญ ดังนี้

1) กระทำต่อต้นไม้ ดิน หิน กรวด ทราย แร่และน้ำมัน พืช สัตว์ต่างๆ หรือซากสัตว์ ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนนั้น

2) ทำไม้ ซึ่งรวมถึง การตัด ขุด หรือชักลากไม้ที่มีอยู่ในป่า หรือนำไม้ที่อยู่ในป่าออกมาจากป่าสงวนแห่งชาติ ไม่ว่าไม้นั้นจะเป็นไม้หวงห้ามตามกฎหมายป่าไม้หรือไม่ก็ตาม เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงาน

3) เก็บหาของป่า ได้แก่ การเก็บไม้พิน เปลือกไม้ หิน ซากสัตว์ น้ำผึ้ง มูลค้างคาว เป็นต้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงาน

4) เข้าไปยึดถือ ครอบครอง ทำประโยชน์ หรืออาศัยอยู่ แฝงถ้ำ เผลาป่า หรือทำให้เกิดการเสื่อมสภาพของป่า โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่

5) กรณีที่ราษฎรอาจได้รับการอนุญาตให้เข้าไปทำกินได้ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ได้แก่ การให้สิทธิทำกิน การอนุญาตให้ปลูกป่า หรือทำสวนป่า ในเขตป่าเสื่อมโทรม หรือการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์เกี่ยวกับการทำเหมืองแร่หลังจากที่ได้รับสัมปทานตามกฎหมายแล้ว เป็นต้น

ในส่วนของการฟื้นฟูสภาพป่า เราทุกคนต้องเริ่มสร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า เพื่อให้มีการเก็บรักษาทรัพยากรไว้ใช้ในอนาคตรวมไปถึงการทำนุบำรุงทรัพยากรป่าไม้ ให้อย่างคงมีสภาพดีให้เป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ และทำให้เป็นป่าไม้ที่มีค่ายิ่งขึ้น โดยปลูกต้นไม้มีค่าแซมระหว่างพื้นที่ว่าง เพื่อป้องกันไม่ให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปมากนักและไม่ทำให้กระทบต่อระบบนิเวศ การป้องกันรักษาป่าธรรมชาติจึงดีกว่าการปลูกป่าขึ้นใหม่หลังจากที่ได้มีการตัดทำลายไปแล้ว

หมายเหตุ บทความนี้คัดลอกจากวารสารสำนักงานโหนดชุมชน ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 ตุลาคม 2556 โดยมีการปรับแก้เนื้อหาให้มีความเป็นปัจจุบัน